

پاکنویس ایده‌ها در کشاکش میان زندگی هنری و شهروندی

به مناسبت سالگرد درگذشت توماس مان

اسکندر آبادی

۱۲ اوت ۱۹۵۵: ۶۱ سال پیش در چنین روزی توماس مان، نویسنده نامدار در زوریک درگذشت. او تا پایان عمر ۲۱ دکترای افتخاری و یک درجه پروسوری را نصیب خود ساخت.

توماس مان Thomas Mann در شهر لوبک در شمال آلمان زاده شد. کودکی او با توسعه‌طلبی اقتصادی آلمان از سویی و ایستایی در نهادهای آموزشی و فرهنگی این کشور از سوی دیگر، همزمان بود.

او با هردوی این ویژگی‌ها بیگانه و ناسازگار بود. نویسنده‌ای که آثارش متن درسی دبیرستان‌ها و دانشگاه‌های آلمان است و تا پایان عمر ۲۱ دکترای افتخاری و یک درجه پروسوری را نصیب خود ساخت، از مدرسه بیزار بود و دیپلم نگرفته آموزش دبیرستانی را رها کرد. اندیشه و احساس هنرمندانه‌اش هیچگونه خشکی و فشار و زوری را تاب نمی‌آورد. پس به هر ترفندی بود، از خدمت نظام هم کناره گرفت.

در ۱۶ سالگی پدرش را از دست داد. پدر که می‌دانست بازماندگانش میل و همتی برای حفظ شرکت بازرگانی غلاتش ندارند، وصیت کرده بود که شرکتش فروخته و درآمد حاصلش میان بازماندگانش تقسیم شود.

مادرش به موسیقی و ادبیات آشنا و در خانواده‌ای فرهیخته رشد یافته بود. طبیعی است که توماس مان جز دوره کارآموزی کوتاهی در یک شرکت بیمه آتشسوزی و گزارشگری برای مجله طنز "سیمپلیسیسموس"، باقی عمر را به عنوان نویسنده حرفه‌ای آزاد کار و زندگی کند.

زندگی ۸۰ ساله توماس مان به دو دوران بلند تقسیم می‌شود: در نیمه نخست زندگی او که پیش از جنگ جهانی اول گذشت، نویسنده، سیاست را به سیاست‌پیشگان و قدرت را به قدرتمندان وامی‌گذاشت و به درونگرایی بی‌مرز و اندازه بسنده می‌کرد. در نیمه دوم عمر او اما رویدادها و پدیده‌های سیاسی روز، بر دیدگاه و آثار هنری‌اش تأثیر مستقیم داشتند.

در سال ۱۹۲۹ به خاطر رمان "بودنبروکها" Buddenbrooks که زوال یک خانواده بازرگان را ترسیم کرد، جایزه ادبی نوبل گرفت. چهار سال پس از آن که نازی‌ها به سر کار آمدند، از آلمان نخست به سوئیس و سپس به ایالات متحده گریخت و تابعیت آن دو کشور را پذیرفت. نازی‌ها تنها آثار او را ممنوع نکردند بلکه در کتابسوزان بزرگی که به راه انداختند، نوشته‌های او را نیز به آتش افکندند.

درونمایه‌ی بیشتر داستان‌های توماس مان، کشاکش میان عقل و عشق، زندگی شهروندی و نمود هنری و به طور کلی‌تر زندگی و مرگ است.

توماس مان در نیمه دوم زندگی‌اش از جمله رمان چهارجلدی "یوسف و برادران" و سپس "دکتر فاوستوس" را نوشت که هرکدام به نوبه و شیوه خود اعتراض و انتقادی به آلمان نازی بودند. این نویسنده پس از ۱۵ سال تبعید به آلمان بازگشت اما پایان عمر را در زوریخ گذراند و در اوج افتخار در ۸۰ سالگی در سوئیس درگذشت.

برگرفته از تارنمای www.iranlib.com